

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну
едукацију и
рехабилитацију

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП

Образовање и
рехабилитација
одраслих особа са
сметњама у
развоју и
проблемима у
понашању

Београд, 21. децембар
2022.

ЗБОРНИК РАДОВА

Универзитет у Београду
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП

**„ОБРАЗОВАЊЕ И РЕХАБИЛИТАЦИЈА ОДРАСЛИХ
ОСОБА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ И ПРОБЛЕМИМА У
ПОНАШАЊУ”**

Београд, 21. децембар 2022.

ЗБОРНИК РАДОВА

Београд, 2022.

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП

„ОБРАЗОВАЊЕ И РЕХАБИЛИТАЦИЈА ОДРАСЛИХ ОСОБА СА СМЕТЊАМА У
РАЗВОЈУ И ПРОБЛЕМИМА У ПОНАШАЊУ”

Београд, 21. децембар 2022. године

ЗБОРНИК РАДОВА

Рецензенти:

Проф. др Љубица Исаковић

Проф. др Биљана Милановић Доброта

Доц. др Марија Маљковић

Доц. др Бојана Дрљан

Издавач:

Универзитет у Београду

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)

11000 Београд, Високог Стевана 2

www.fasper.bg.ac.rs

За издавача:

Проф. др Марина Шестић, декан

Главни и одговорни уредник:

Проф. др Бранка Јаблан

Уредници:

Проф. др Тамара Ковачевић

Доц. др Слободан Банковић

Доц. др Ивана Арсенић

Дизајн насловне стране:

Зоран Јованковић

Компјутерска обрада текста:

Биљана Красић

Штампа омота и нарезивање ЦД:

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију (ИЦФ)

Зборник радова ће бити публикован у електронском облику – ЦД

Тираж: 200

ISBN 978-86-6203-164-8

Наставно-научно веће Универзитета у Београду – Факултета за специјалну едукацију и рехабилитацију, на седници одржаној 15. 11. 2022. године, Одлуком бр. 3/199 од 16. 11. 2022. године, усвојило је рецензије рукописа Зборника радова „Образовање и рехабилитација одраслих особа са сметњама у развоју и проблемима у понашању”.

Зборник је настао као резултат Пројекта „Образовање и рехабилитација одраслих особа са сметњама у развоју и проблемима у понашању” чију реализацију је сопственим средствима подржао Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију. Руководилац Пројекта је проф. др Бранка Јаблан.

НАЦИОНАЛНИ НАУЧНИ СКУП
„ОБРАЗОВАЊЕ И РЕХАБИЛИТАЦИЈА ОДРАСЛИХ
ОСОБА СА СМЕТЊАМА У РАЗВОЈУ И ПРОБЛЕМИМА У
ПОНАШАЊУ”

Београд, 21. децембар 2022. године

**Програмски
одбор:**

- *Др Весна Јунић Павловић, редовни професор*
- *Др Александра Грбовић, редовни професор*
- *Др Мирјана Ђорђевић, ванредни професор*
- *Др Снежана Илић, ванредни професор*
- *Др Маја Ивановић, ванредни професор*
- *Др Предраг Теовановић, ванредни професор*
- *Др Миа Шешум, доцент*

**Организациони
одбор:**

- *Др Ивана Веселиновић, доцент*
- *Јована Урошевић, асистент*
- *Александра Башић, асистент*
- *Кристина Ивановић, асистент*
- *Ивана Илић Савић, асистент*
- *Валентина Мартаћ, асистент*
- *Сташа Лалатовић, асистент*

ЗНАЧАЈ ПРОУЧАВАЊА КРИМИНАЛНЕ КАРИЈЕРЕ ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЈУ ХРОНИЧНИХ ПРЕСТУПНИКА

Драгана БОГИЋЕВИЋ

Универзитет у Београду – Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију

Апстракт

Криминална каријера описује дугорочне обрасце криминалне активности дуж целокупног животног тока преступника. Одликује је почетак, перзистенција, ескалација и окончање. Познавање континуума криминалне каријере директно је у функцији разумевања развоја криминалног понашања, али и рехабилитације преступника. Бројне истраживачке студије криминалне каријере и њених димензија, а посебно фреквенције и трајања имају свој допринос у процесу рехабилитације тзв. хроничних преступника. У раду су, након кратког објашњења димензија криминалне каријере, приказани кључни резултати везани за истраживања криминалне каријере и изведене импликације које могу бити од значаја за унапређење праксе рехабилитације хроничних преступника.

Кључне речи: криминална каријера, рехабилитација, преступници

УВОД

Парадигма криминалне каријере уводи се у криминологију крајем 70-их година прошлог века. Током наредне деценије, долази до њеног озбиљнијег прихватања што је условило пораст броја истраживања у овој области. Полазна претпоставка свих истраживања криминалне каријере била је да појединци започињу своју криминалну каријеру на одређеном узрасту, са извесном стопом индивидуалног криминала учествују у укупном криминалу, чине разноврсна кривична дела и на крају, престају са криминалним понашањем. На темељу ове поставке спроведено је до данашњих дана мноштво квалитативних и квантитативних студија које су тежиле да открију дугорочне обрасце криминалне активности дуж целокупног животног

тока преступника и објасне иницијацију, перзистенцију, ескалацију и терминацију криминалног понашања. Поред тога, истраживањима криминалне каријере уочено је да је мала група преступника одговорна за већину свих кривичних дела, а названа је хроничним преступницима (Wolfgang et al., 1972). Прегледом релевантне литературе увиђа се да сазнања из појединих студија криминалне каријере, нарочито димензија фреквенције и трајања могу бити значајна за пеналну праксу и рехабилитацију хроничних преступника. Стога је циљ овог рада да кроз приказ неколико најважнијих истраживања криминалне каријере укаже на који начин се кључна сазнања из постојећих истраживања могу искористити у процесу рехабилитације хроничних преступника. У раду ће након кратке дескрипције

димензија криминалне каријере бити приказане кључне емпиријске студије криминалне каријере и њихов утицај на рехабилитацију преступника.

ДИМЕНЗИЈЕ КРИМИНАЛНЕ КАРИЈЕРЕ

Криминална каријера се најопштије дефинише као „лонгитудинални низ кривичних дела које је починио одређени преступник” (Blumstein et al., 1986, str. 12). Истраживањима су првобитно издвојене четири димензије криминалне каријере – партиципација, фреквенција, трајање и озбиљност, а нешто касније издвојена је и пета димензија – обрасци саучесништва.

Партиципација или преваленција указује на процентуално учешће одређене популације у укупном криминалу током одређеног временског периода. Може се одражавати на два начина, као део испитиване популације који је учинио барем једно кривично дело до одређеног узраста – кумулативна партиципација, или као део популације који је активан у вршењу кривичних дела током посматраног периода – актуелна партиципација. Под активним преступницима подразумевају се како они појединци који су први пут извршили кривично дело током посматраног периода – примарни преступници, тако и хронични преступници који су започели своју криминалну активност у ранијем периоду, али су били активни у криминалу током посматраног периода (Piquero et al., 2003).

Фреквенција се односи на стопу кривичних дела које изврше активни преступници. Рефлектује се кроз просечан број кривичних дела које појединац изврши у току своје криминалне каријере и означава се као индивидуална стопа

криминала (грчко слово ламбда – λ) (Blumstein et al., 1988).

Када је у питању трајање, прави се разлика између трајања криминалне каријере и трајања резидуалне каријере. Трајање или дужина криминалне каријере подразумева период од иницијације до терминације криминалне каријере, односно период од извршења првог до последњег кривичног дела преступника. Са друге стране, трајање резидуалне каријере представља очекивано време које је преостало до окончања криминалне каријере (Blumstein et al., 1986).

Озбиљност, као четврта димензија криминалне каријере, у најужем смислу односи се на тенденцију да се током криминалне каријере врше озбиљни преступи. У ширем смислу, она обухвата још три феномена: ескалацију – тенденција да се са напретком каријере врше све озбиљнији и тежи преступи, специјализацију – тенденција да се у узастопном криминалу појављују преступи исте врсте и генерализацију – тенденција да се у узастопном криминалу врше разноврсни преступи (Piquero et al., 2003).

Последња димензија криминалне каријере јесу обрасци саучесништва који указују на околност да ли појединци током криминалне каријере врше кривична дела самостално или у саучесништву са другима (Reiss, 1988).

СТУДИЈЕ КРИМИНАЛНЕ КАРИЈЕРЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА РЕХАБИЛИТАЦИЈУ ХРОНИЧНИХ ПРЕСТУПНИКА

Истраживања криминалне каријере настоје да пружи одговоре на питања иницијације (када и зашто појединци почињу да врше кривична дела), перзистенције (зашто и како настављају

да врше кривична дела), ескалације (зашто и када криминално понашање постаје фреквентније, озбиљније или специјализованије) и терминације криминалне каријере (зашто и када престају са вршењем кривичних дела). Кључна сазнања до којих се истраживањима криминалне каријере дошло могу бити од значаја за доношење одлука у систему кривичног правосуђа и рехабилитацију хроничних преступника. У наставку ће бити представљена нека од кључних истраживања димензија криминалне каријере.

У контексту рехабилитације хроничних преступника нарочито су значајна сазнања о димензији фреквенције, односно знања о могућности предикције индивидуалне стопе криминала (λ). Протеклих деценија јавиле су значајне дискусије у вези са ефектима институционалног третмана хроничних преступника на индивидуалну стопу криминала (Piquero & Blumstein, 2007). Процент стопе индивидуалног криминала бавиле су се готово све истраживачке студије криминалне каријере. У једној од водећих студија (Blumstein et al., 1986) сумиране су варијације у стопи индивидуалног криминала активних преступника према полу и узрасту. У односу на пол, откривена је изненађујуће ниска варијација у фреквенцији између мушког и женског пола (однос је 2:1 или мање) за већину кривичних дела. Иако су особе женског пола далеко мање активне у већини типова криминала (партиципација је нижа) значајно је да оне женске особе које су активне у криминалу врше кривична дела у фреквенцијама сличним онима које имају особе мушког пола. Са друге стране, у погледу узраста откривене су незнатне промене када су у питању фреквенције за специфична кривична дела, али када се

фреквенција посматра обједињено за све типове преступа евидентно је повећање у годинама малолетства и смањење у годинама које обележавају одрасло доба. И у Рандовој анкети затвореника откривени су извесни докази о генералној стабилности у стопи индивидуалног криминала у односу на узраст. Фреквенција специфичних типова криминала тежи генералној стабилности и не варира са узрастом, док број активних деликата, укупно посматрано, опада у одраслом добу (Chaiken & Chaiken, 1982).

Спелман (Spelman, 1994), сумирањем актуелних сазнања о фреквенцији, изводи неколико закључака. Прво, за утврђивање просечног броја преступа користе се различити параметри условљени начином дефинисања и операционализацијом стопе индивидуалног криминала од стране самих истраживача. Друго, већина варијација у стопи индивидуалног криминала може бити посредована разликама у популацији обухваћеној узорком. Сасвим је очекивано да стопа индивидуалног криминала буде виша у популацији осуђених лица која се налазе на извршењу затворске казне (тзв. затворска популација) него у општој осуђеничкој популацији или популацији лица којима је изречена нека друга кривична санкција. Треће, просечни преступник изврши око осам преступа годишње, док преступници који су у неком периоду свог живота извршавали затворску казну врше од 30 до 50 преступа годишње када су активни, при чему у години пре институционализације тај број у просеку износи од 60 до 100 преступа. Четврто, криминалци не врше преступе стално. Другим речима, постоје докази да многи преступници имају дуге временске периоде у којима уопште не врше преступе. И пето, дистрибуција фреквенције

криминала је високо закривљена, у смислу да се мали број преступника појављује као извршилац много већег броја преступа него што износи просечна стопа индивидуалног криминала. Управо ова група преступника са високом стопом индивидуалног криминала је предмет већег интересовања како криминолошке науке тако и пеналног система.

Друга значајна димензија за рехабилитацију хроничних преступника јесте трајање криминалне каријере. Као што је раније напоменуто, трајање се обично рачуна као период од извршења првог до последњег кривичног дела одређеног преступника (Blumstein et al., 1986). Током протекле две деценије велики број истраживања усмерио се на проучавање трајања криминалне каријере и повезивање кључних сазнања са праксом реаговања на криминалитет и рехабилитацијом преступника (Piquero et al., 2003; Piquero et al., 2007). Истраживања су јасно показала да је већина криминалних каријера ограниченог трајања и да поред извесних варијација у дужини криминалне каријере, у неком тренутку, практично сви преступници одустану од вршења кривичних дела (Sampson & Laub, 2003). Додатно, истиче се да институционализација преступника који је на крају криминалне каријере представља расипање ресурса унутар пеналног система, те да би највећу корист од институционалног третмана имали преступници који се налазе на врхунцу своје криминалне каријере, пре него преступници који су на њеном крају.

Проблем у вези са усмеравањем институционалног третмана на преступнике које се налазе на средини криминалне каријере представљају потешкоће у процени када се криминална каријера преступника завршава. Тешко је знати да

ли је одређени преступник само престао да врши кривична дела током одређеног временског периода са чијим ће вршењем касније наставити (тзв. интермитентност) или је заиста прекинуо своју криминалну каријеру (Piquero et al., 2004).

Два најопштија приступа у проучавању терминације каријере заснивају се на процени вероватноће терминације каријере након извршења сваког новог кривичног дела и процени просечне дужине каријере криминалаца. Када је у питању први приступ, Блумстајн и сарадници (Blumstein et al., 1986) су израчунали да се вероватноћа одржавања криминалног понашања повећава након сваког извршеног кривичног дела и да свој врхунац достиже после четвртог извршеног дела. До сличних резултата дошли су Фарингтон и сарадници (Farrington et al., 1998), који су, коришћењем података о донетим пресудама, израчунали вероватноћу рецидивизма до 32. године старости за све особе обухваћене узорком Кембриџ студије и утврдили да се након извршења трећег кривичног дела вероватноћа рецидивизма повећава и предвиђа извршење наредних десет кривичних дела.

Далеко је већи број студија у којима је терминација каријере утврђивана на основу процене просечне дужине каријере криминалаца. Три велике студије, реализоване крајем седамдесетих година прошлог века, процениле су да дужина криминалне каријере износи од пет до 15 година (Greenberg, 1975; Greene, 1977; Shinnar & Shinnar, 1975). Детаљније закључке о трајању криминалне каријере извели су Блумстајн и сарадници (Blumstein et al., 1982). Прво, криминална каријера је релативно кратка и у просеку траје око пет година за оне преступнике који су активни у криминалу као млађа пунолетна лица

(почињу да врше кривична дела на узрасту старијем од 18 година). Друго, код преступника који започну каријеру на узрасту млађем од 18 година, а остану активни у криминалу након навршених 20 година старости, бележи се повећање дужине резидуалне каријере. Треће, за оне преступнике који су активни у криминалу на узрасту од 30 година, трајање резидуалне каријере се повећава на очекиваних десет година. Отуда, они преступници који су још увек активни у својим тридесетим годинама имају најдужу резидуалну каријеру. И коначно, у четрдесетим годинама долази до повећања стопе терминације и тиме скраћивања дужине резидуалне каријере. Спелман (Spelman, 1994) је, коришћењем података из Рандове анкете затвореника, проценио да дужина укупне каријере износи од шест до седам година. Осим тога, утврдио је да је стопа терминације виша код млађих и недовољно искусних преступника који се налазе у првих пет година своје каријере него код старијих преступника, с тим да се након пет година стопа терминације изједначава и не варира са узрастом. До повећања стопе терминације долази тек након двадесетогодишње активне криминалне каријере. Фарингтон (Farrington, 2003) је, на основу података Кембриџ студије о броју пресуда до четрдесете године старости, утврдио да просечно трајање криминалне каријере износи 7,1 година. Међутим, уколико се изузму преступници који су извршили само један преступ и њихова дужина каријере рачуна као нула, просечна дужина укупне криминалне каријере достиже 10,4 година. Коначно, Лауб и Сампсон (Laub & Sampson, 2003) су проценили да просечна дужина каријере међу тзв. Глук-овим делинквентима који су праћени до своје седамдесете године износи 25,6 година за све деликте, 9,2 године за

насилне деликте и 13,6 година за имовинске деликте.

На основу резултата ових истраживања покренуте су бројне дискусије које се тичу смештања преступника у институције на дужи временски период и усмеравања третмана на преступнике који се налазе на крају своје каријере. Већина дискусија ипак је превасходно усмерена на нерационално расипање ресурса унутар пеналог система. Наиме, институционални третман се у великој мери усмерава на преступнике чија је криминална каријера завршена пре истека казне затвора, а у вези са тим недовољно се усмерава ка преступницима чија је криминална каријера тек на почетку. Важност питања успешности рехабилитације хроничних преступника и процене трајања криминалне каријере лежи у карактеристикама узрасног доба преступника који се упућује у институцију. Рехабилитација може бити ефективна само у обиму у коме су преступници у институционални третман интензивно укључени током оних стадијума криминалне каријере у којима је присутна висока стопа индивидуалног криминала (Blumstein et al., 1986). Нажалост, истраживања о трајању и прекиду криминалне каријере су још увек у повоју. Сазнања о овим питањима биће од великог значаја за унапређивање ефикасности казнене политике и економски исплативог коришћења ресурса пеналног система.

Коначно, у оквиру парадигме криминалне каријере углавном се период који преступници проводе у затвору сматра периодом криминалне неактивности. Блумстајн и Коен (Blumstein & Cohen, 1979) истичу да само оне периоде када је преступник активан (нпр. није у затвору) треба узети у обзир приликом процене криминалне каријере. Други аутори пак

наглашавају да се криминалне активности током боравка у затвору и даље одвијају, али да ограничења података онемогућавају њихово мерење. У складу са тим, наводи се да периоди криминалне неактивности не могу бити знак прекида криминалне каријере (D'Ungar et al., 1998), те се боравак у затвору посматра као тачка привременог заустављања криминалне каријере (Barnett et al., 1989; Blumstein et al., 1988). Ипак, у популацији хорничних преступника боравак у затвору није изненађујући догађај, већ очекивана и епизодична фаза током трајања каријере због чега се верује да искуство затварања неће допринети наглој позитивној промени понашања хроничних преступника док су у затвору (Broadhurst & Maller, 1991; DeLisi, 2001).

У студији Делизија (DeLisi, 2003) на узорку од 1005 осуђеника који се налазе на извршењу казне у затворима у САД-у потврђено је да се криминална каријера не завршава током боравка у затвору. Наиме, они преступници који су имали историју великог број претходних хапшења, који су чинили кривична дела са елементима насиља и који су раније боровили у затвору јесу популација осуђеника која је и у затвору извршавала највећи број дисциплинских преступа. Нарочито је значајан податак да хронични преступници у затвору, који су извршили пет или више дисциплинских преступа, чине чак 40% испитиваног узорка. Стопа хроничних преступника у затвору значајно надмашује проценат хроничних преступника у општој популацији који је испод 10%. Уколико се у обзир узму осуђеници који су извршили 30 и више преступа током боравка у затвору, уочава се да је тај проценат око 8% од испитиваног узорка. Као и у општој популацији, јасно је да је овај мали проценат осуђеника

одговоран за највећи број преступа који се изврше унутар затвора.

ЗАКЉУЧАК

На основу приказаних резултата истраживања димензија криминалне каријере може се закључити да знања о дугорочним обрасцима криминалне активности преступника дуж целокупног животног тока треба узети у обзир током процеса рехабилитације хроничних преступника. Највећи значај за рехабилитацију преступника имају истраживања о фреквенцији и трајању криминалне каријере. Истраживања о фреквенцији доводе се у везу са рехабилитацијом у контексту усмеравања и интензивније примене програма третмана на преступнике са високом индивидуалном стопом криминала, као и унапређењем могућности за њихову проспективну идентификацију. Са друге стране, истраживањима о димензији трајања криминалне каријере, а у вези са рехабилитацијом преступника, наглашава се значај правовремене примене третмана онда када је криминална каријера појединца на средини, чиме се последично спречава и расипање ресурса пеналног система на преступнике који су на крају своје криминалне каријере. Посебно се истиче да дуготрајне казне затвора нису ефективне код преступника за које се зна да су на крају криминалне каријере и да њихова ефективност зависи од резидуалног трајања криминалне каријере. Међутим, новија истраживања у којима се криминална каријера прати и током боравка преступника у затвору упућују на то да дуготрајне казне затвора и примена институционалног третмана не доприносе прекиду криминалне каријере код свих преступника, већ се и унутар затвора препознаје мала

група преступника која наставља да врши највећи број преступа унутар институција. Стога је веома важно да се приликом креирања и примене програма третмана, у циљу унапређења њихове ефикасности, узму у обзир кључна сазнања из студија криминалне каријере.

ЛИТЕРАТУРА

- Barnett, A., Blumstein, A., & Farrington, D. P. (1989). A prospective test of a criminal career model. *Criminology*, 27(2), 373-388. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.1989.tb01038.x>
- Blumstein, A., & Cohen, J. (1979). Estimation of individual crime rates from arrest records. *Journal of Criminal Law and Criminology*, 70(4), 561-585. <https://doi.org/10.2307/1142642>
- Blumstein, A., Cohen, J., Das, S., & Moitra, S. (1988). Specialization and seriousness during adult criminal careers. *Journal of Quantitative Criminology*, 4(4), 303-345. <https://doi.org/10.1007/BF01065343>
- Blumstein, A., Cohen, J., & Hsich, P. (1982). *The duration of adult criminal careers*. School of Urban and Public Affairs, Carnegie Mellon University.
- Blumstein, A., Cohen, J., Roth, J. A., & Visher, C. A. (1986). *Criminal careers and "career criminals"*. National Academy Press. <https://doi.org/10.17226/922>
- Broadhurst, R., & Maller, R. (1991). Estimating the numbers of prison terms in criminal careers from one-step probabilities of recidivism. *Journal of Quantitative Criminology*, 7(3), 275-290. <https://doi.org/10.1007/BF01063234>
- Chaiken, J. M., & Chaiken, M. (1982). Varieties of criminal behavior. *Rand Report R-2814-NIJ*. Rand Corporation.
- DeLisi, M. (2001). Extreme career criminals. *American Journal of Criminal Justice*, 25(2), 239-252. <https://doi.org/10.1007/BF02886848>
- DeLisi, M. (2003). Criminal careers behind bars. *Behavioral Science and the Law*, 21(5), 653-669. <https://doi.org/10.1002/bsl.531>
- D'Ungar, A. V., Land, K. C., McCall, P. L., & Nagin, D. S. (1998). How many latent classes of delinquent/criminal careers? Results from mixed Poisson regression analyses. *American Journal of Sociology*, 103(6), 1593-1630. <https://doi.org/10.1086/231402>
- Farrington, D. P. (2003). Key result from the first forty years of the Cambridge study in delinquent development. In T. P. Thornberry, & M. D. Krohn (Eds.), *Taking stock of delinquency: An overview of findings from contemporary longitudinal studies* (pp. 137-183). Kluwer. https://doi.org/10.1007/0-306-47945-1_5
- Farrington, D. P., Lambert, S., & West, D. J. (1998). Criminal careers of two generations of family members in the Cambridge study in delinquent development. *Studies on Crime and Crime Prevention*, 7(1), 85-106.
- Greenberg, D. F. (1975). The incapacitative effect of imprisonment: Some estimates. *Law and Society Review*, 9(4), 541-580. <https://doi.org/10.2307/3053339>
- Greene, M. A. (1977). *The incapacitative effect of imprisonment on policies of crime*. University Microfilms.
- Laub, J. H., & Sampson, R. J. (2003). *Share beginnings, divergent lives: Delinquent boys to age 70*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1q3z28f>
- Piquero, A., & Blumstein, A. (2007). Does incapacitation reduce crime? *Journal of Quantitative Criminology*, 23(4) 267-285. <https://doi.org/10.1007/s10940-007-9030-6>
- Piquero, A. R., Brame, R., & Lynam, D. (2004). Studying the factors related to career length through early adulthood among serious offenders. *Crime and Delinquency*, 50(3), 412-435. <https://doi.org/10.1177/0011128703260333>

- Piquero, A. R., Farrington, D. P., & Blumstein, A. (2003). The criminal career paradigm. *Crime and Justice*, 30, 359-506. <https://doi.org/10.1086/652234>
- Piquero, A.R., Farrington, D. P., & Blumstein, A. (2007). *Key issues in criminal career research: New analyses of the Cambridge study in delinquent development*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511499494>
- Reiss, A. J. (1988). Co-offending and criminal career. *Crime and Justice*, 10, 117-170
- Sampson, R., & Laub, J. (2003). Life-course desisters? Trajectories of crime among delinquent boys followed to age 70. *Criminology*, 41(3), 555-592. <https://doi.org/10.1111/j.1745-9125.2003.tb00997.x>
- Shinnar, R., & Shinnar, S. (1975). The effect of the criminal justice system on the control of crime: A quantitative approach. *Law and Society Review*, 9(4), 581-612. <https://doi.org/10.2307/3053340>
- Spelman, W. (1994). *Criminal incapacitation*. Plenum Press. <https://doi.org/10.1007/978-1-4757-4885-7>
- Wolfgang, M., Figlio, R., & Sellin, T. (1972). *Delinquency in a birth cohort*. University of Chicago Press.

THE SIGNIFICANCE OF CRIMINAL CAREER STUDY FOR THE REHABILITATION OF CHRONIC OFFENDERS

Dragana Bogićević

University of Belgrade – Faculty of Special Education and Rehabilitation

Abstract

A criminal career describes long-term patterns of criminal activity throughout an offender's life course. It is characterized by initiation, persistence, escalation and termination. Knowing the continuum of a criminal career is directly in the function of understanding the development of criminal behavior, but also the rehabilitation of criminals. Numerous research studies of the criminal career and its dimensions, especially the frequency and duration, have their contribution in the rehabilitation process of the so-called chronic offenders. After a brief explanation of the concept and dimensions of a criminal career, the paper presents key researches of a criminal career and analyzes the implications of the study of a criminal career that may be important for improving the rehabilitation of chronic offenders.

Keywords: *criminal career, rehabilitation, offenders*